

УДК 005.34:615.1

БАГАТОРІВНЕВА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ ФАРМАЦЕВТИЧНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

Олексюк М.І.*Львівська комерційна академія*

Визначено завдання та цілі управління економічними ризиками підприємств торгівлі фармацевтичного ринку відповідно на макро-, мезо- та мікрорівнях. Розглянуто окремі функції регулювання сектору ліків у 10 країнах світу. Окреслено найбільш характерні ризики функціонування інтернет-аптек в Україні. Сформовано основну сукупність економічних ризиків у сфері якості фармацевтичної продукції в багаторівневій системі управління. Розроблено схему процесів управління ризиками торговельного підприємства. Наведено основні напрямки управління економічними ризиками на фармацевтичному ринку України, які вимагають державного регулювання. Запропоновано сукупність заходів впливу на ризик на рівні підприємств торгівлі фармацевтичною продукцією.

Ключові слова: економічний ризик, управління ризиками, фармацевтичний ринок, підприємства торгівлі, державне регулювання.

The goals and objectives of economic risks management of trade enterprises on pharmaceutical market on the macro-, meso- and micro-level have been defined. Separate functions of medicine sector control in 10 countries have been considered. The most typical risks of online pharmacies operating in Ukraine have been outlined. The basic set of economic risks in the sphere of quality of pharmaceutical products in multi-level system of governance has been formed. The scheme of risk management of a commercial enterprise has been elaborated. The basic directions of risk management on the pharmaceutical market of Ukraine, which require state regulation have been given. A set of measures of influence over the risk at the level of pharmaceutical products trade enterprises has been suggested.

Keywords: economic risk, risk management, pharmaceutical market, trade enterprises, state regulation.

Актуальність проблеми. Загальновідомо, що механізм управління ризиками будь-якого підприємства не можна розглядати виключно на мікрорівні. Адже питання досягнення стабільності функціонування

підприємств вирішуються і на рівні виду діяльності, і на рівні національної економіки загалом. При цьому особливої ваги набуває проблема взаємодії та координації діяльності усіх цих рівнів управління. Важливо розуміти, що підприємство торгівлі фармацевтичною продукцією є одночасно підсистемою вищого рівня – національної економіки, регіональної економічної системи та фармацевтичного ринку, з одного боку, та одночасно виступає вищим ієрархічним рівнем для підсистем функціонування самого підприємства - з іншого боку. З огляду на це, лише взаємодія і координація зусиль відповідно до повноважень усіх ієрархічних рівнів дозволять досягти успіху та поставлених перед системою завдань щодо забезпечення економічної безпеки та стійкості розвитку окремого підприємства.

Аналіз останніх наукових досліджень. Вагомим внеском у вирішення проблем зниження ризиків та управління ними став значний доробок зарубіжних та вітчизняних вчених: В.А. Абчука, А.Е. Альгіна, Дж. Адамса, М. Аллі, Р. Берндта, Д. Бернуллі, Ф. Бруні, Ю.Б. Гермейера, М.С. Грінберга, С.Л. Дербі, Ю.М. Єрмольєва, Р. Кантильона, Ж. Керверна, Р.Л. Кіні, Е. Ло, В.С. Михалевича, М.М. Моїсєєва, Р. Мертона, Ф. Найта, А. Пігу, И. Пфайфера, К. Редхеда, М. Скоулса, Дж. Ван Хорна, П. Шумейкера, В.Д. Шапіро, О.І. Ястремського та ін.

Розгляду ролі і значення управління ризиками для практики вітчизняних підприємств присвячена значна кількість робіт українських науковців. Серед них можна виділити роботи В.В. Вітлінського, Г. І. Великоіваненко, П. І. Верченко, Н.І. Внукової, В.М. Гранатурова, О.І. Іляш, М.С. Клапківа, К.С. Ковальчука, В.В. Лук'янової, О. В. Пернарівського та ін. Глибоке дослідження економічних ризиків діяльності підприємств на фармацевтичному ринку здійснено у працях С. Кукоти, О. Куропаткіної, З. Мнушко, О. Євтушенко, В. Страшного та ін.. Разом з тим, в існуючих наукових розробках висвітлюються вкрай важливі аспекти ризик-менеджменту і певною мірою відсутнє комплексне відображення теорії та поглиблення методичних засад виокремлення та оцінювання економічних ризиків, які притаманні саме сфері торгівлі фармацевтичними засобами, потребує додаткового дослідження система напрямів мінімізації їх негативного впливу на діяльність торговельних підприємств та розробка науково - обґрунтованої політики управління економічними ризиками, яка враховує посткризові особливості та пріоритети розвитку фармацевтичного ринку

України.

Недостатня розробленість питань підвищення ефективності управління економічними ризиками підприємств торгівлі фармацевтичною продукцією, а також їх практична значущість для вітчизняних підприємств зумовили вибір теми статті, визначили її мету, завдання та структуру.

Метою роботи є розробка науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення системи управління економічними ризиками підприємств торгівлі фармацевтичною продукцією. Відповідно до означеної мети поставлено завдання запропонувати сукупність методів управління економічними ризиками підприємств торгівлі фармацевтичною продукцією та конкретизувати їх для окремих груп ризиків.

Викладення основного матеріалу дослідження. Не зважаючи на єдність кінцевої мети – забезпечення економічної безпеки та стійкості функціонування підприємств торгівлі фармацевтичною продукцією, завдання та цілі кожного із рівнів – макро-, мезо-, мікро- будуть індивідуальними. Конкретизуємо і наведемо їх перелік у табл. 1.

Таким чином, досягнення цілей забезпечення стійкого функціонування підприємства торгівлі фармацевтичною продукцією на основі управління ризиками прямо залежить від узгодженості дій усіх суб'єктів фармацевтичного ринку.

В умовах посилення глобалізаційних тенденцій розвитку фармацевтичного ринку на тлі чергової хвилі світової фінансово-економічної кризи актуалізується роль держави у зниженні ризиків діяльності підприємств торгівлі фармацевтичною продукцією. Зазначена мета може досягатись шляхом забезпечення стійкості зовнішнього середовища їх функціонування та розвитку. Процеси забезпечення споживачів лікарськими засобами є контрольованим і регульованим процесом у всьому світі зважаючи на соціальну роль фармацевтичного ринку. Проте шляхи регулювання є досить різними у різних державах, що визначається історичним досвідом, рівнем розвитку ринкових відносин в країні, розвиненістю сфери охорони здоров'я, відмінностями у законодавстві.

Варто зауважити, що системні рішення, орієнтовані на функціонування економіки загалом, суттєво впливають на розвиток фармацевтичного сектору країни.

Таблиця 1. Суб'єкти, об'єкти та структура завдань управління економічними ризиками фармацевтичного ринку *

Мікрорівень управління ризиками	Мезорівень управління ризиками	Макрорівень управління ризиками
Суб'єкти системи управління ризиками фармацевтичного ринку		
Підсистема управління ризиками підприємства торгівлі фармацевтичною продукцією	Регіональні органи управління розвитку фармацевтичного ринку регіоні (антимонопольні, цінового інспектування, сфери охорони здоров'я тощо) та громадські організації в регіоні (асоціації підприємців, суб'єктів фармацевтичного ринку тощо)	Органи влади, профільні міністерства, управління, асоціації та добровільні угоди на національному рівні
Об'єкти системи управління економічними ризиками фармацевтичного ринку		
Підприємства торгівлі фармацевтичною продукцією (оптового та роздрібного сегментів, аптечні мережі, система регулювання фармацевтичного ринку, економічні та фінансові ризики фармацевтичних підприємств, системні ризики, потоки капіталу, інформаційні ресурси)		
Завдання щодо управління економічними ризиками фармацевтичного ринку		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ організація системи ризик-менеджменту на рівні підприємства; ✓ дотримання ліквідності, забезпечення стабільного та максимально ефективного функціонування фармацевтичного підприємства та розвитку його потенціалу; ✓ забезпечення належного рівня конкурентоспроможності підприємства; ✓ реалізація принципів соціальної відповідальності фармацевтичних підприємств 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ розвиток інфраструктури фармацевтичного ринку в регіоні; ✓ підвищення територіальної доступності аптечних послуг; ✓ ефективна діяльність регулюючих органів на ринку фармацевтичної продукції; ✓ стійкий розвиток фармацевтичного ринку регіону; 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ посилення конкурентоспроможності фармацевтичної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринку; ✓ удосконалення системи державного регулювання функціонування фармацевтичного ринку; ✓ зростання рівня конкуренції та транспарентності фармацевтичного ринку; ✓ регулювання ціноутворення та контроль за якістю продукції на фармацевтичному ринку

*Розроблено автором

В той же час, на загальну ефективність та ризиковість діяльності окремих торговельних підприємств фармацевтичного сектору економіки, особливо на рівень витрат, ступінь використання виробничого потенціалу, рівень і структуру запасів тощо значно впливає чіткість функціонування ринку фармацевтичної продукції.

Додамо також, що ринок фармацевтичної продукції в процесі системної трансформації економіки України піддається суттєвим перетворенням. Відсутність «зрілих» компонентів ринкової інфраструктури, якісні зміни, інфляція та інші ризикові явища роблять необхідним більш серйозне його державне регулювання, ніж в країнах з ринковою економікою. І тут слід зазначити, що комплекс інструментів державного регулювання фармацевтичного ринку не залишається незмінним, він постійно удосконалюється. Але, на нашу думку, державне регулювання фармацевтичного ринку має бути обмеженим і мати забезпечувальний характер, що полягає в підтримці реальних ринкових процесів.

Відтак, з метою вироблення пропозицій щодо формування багаторівневої системи управління ризиками торговельних підприємств у фармацевтичній сфері доцільно розглянути досвід окремих країн зокрема в частині загального законодавства щодо регулювання фармацевтичної діяльності регулювання процесів реєстрації, системи ліцензування оптової і роздрібною торгівлі лікарськими засобами. У табл. 2 наведено результати оцінювання окремих функцій регулювання сектору ліків у 10 країнах світу.

Аналіз законодавства зарубіжних країн показує, що такі функції, як ліцензування виробництва, інспекції (перевірки) генномодифікованої продукції, контроль імпорту, контроль якості фармацевтичної продукції, контроль просування та реклами відбувається в усіх досліджених країнах. Майже в усіх країнах здійснюється контроль дистрибуції. Водночас, в Австралії і Кубі відсутнє ліцензування оптової та роздрібною торгівлі фармацевтичною продукцією. Натомість контроль за прописуванням рецептів є вибірковою функцією. Наявність державного контролю в межах окреслених напрямків, з одного боку, дозволяє регулювати середовище функціонування торговельних фармацевтичних підприємств та, відповідно, знизити рівень певного переліку економічних ризиків як для самих підприємств, так і для споживачів лікарських засобів. З іншого боку, чітка регламентація формує

систему обмежень та можливостей отримання додаткового прибутку для підприємств, які працюють у сфері торгівлі фармацевтичною продукцією, а це може «підривати» підвалини їх фінансово-економічної стійкості, що в результаті продукує низку нових ризиків.

Таблиця 2. Функції регулювання сектора ліків на фармацевтичних ринках (дослідження ВООЗ у 10 країнах)*

Функції	Австралія	(TGA)	Куба	Кіпр	Естонія	Малайзія	Голландія	Туніс	Уганда	Венесуела	Зімбабве
Ліцензування виробництва	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ліцензування імпорту					✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Ліцензування оптової реалізації лікарських засобів					✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ліцензування роздрібною реалізації лікарських засобів				✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Оцінка продукту й реєстрація	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Інспекція каналів дистрибуції	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Інспекція генно модифікованої продукції	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Контроль просування та рекламування ліків			✓					✓			
Контроль цін											
Контроль прописування ліків	✓	✓		✓	✓				✓	✓	✓

*Складено на основі:[5,8]

Особливістю фармацевтичної сфери є втручання держави у процес формування топ менеджменту підприємств торгівлі фармацевтичною продукцією. Відповідно задекларованих ліцензійних вимог, в українському законодавстві відображені загальносвітові тенденції. Так, у більшості Європейських країн (Німеччина, Іспанія, Франція, Греція, Італія, Португалія, Голландія, Данія, Бельгія) тільки фармацевт може бути власником аптеки. В Україні (так само у Великобританії та Ірландії) власником аптеки може бути кожний, але керівником – тільки людина з вищою фармацевтичною освітою [7].

Поряд з цим, до ситуацій, які потребують додаткового регулювання в Україні, є втручання державних органів влади у процес територіального формування мережі аптек. Сьогодні в Україні відсутні вимоги до розташування аптек, а це створює ризики для надмірної концентрації аптечних закладів на одних територіях та їх відсутність на інших. У Франції існує диференціація в обмеженнях: відкриття нової аптеки залежно від щільності проживання на одну аптеку. Так, в районах, де мешкають 30 тис. і більше жителів, нову аптеку можна відкрити за умови, якщо одна аптека обслуговує 3 тис. споживачів. У районах з населенням від 2,5 тис. до 30 тис. відкриття нової аптеки дозволяється, якщо кількість людей на одну аптеку складає 2,5 тис. [7].

Окрім того додамо, що найбільшими ризиками як для споживачів, так і для аптечних закладів (в частині добросовісної конкуренції) характеризується сегмент продажу лікарських засобів через інтернет-аптеки. Це питання є особливо актуальним для України. Досвід функціонування інтернет-аптек в Україні висвітлив велике коло серйозних ризиків, пов'язаних з цим видом діяльності, більшість з яких може управлятися виключно на державному / законодавчому рівні. Найбільш гострими є такі ризики:

- складність контролю та вилучення з асортименту on-line аптек фальсифікованих і незареєстрованих лікарських засобів;
- складність контролю інтернет-реклами лікарських засобів;
- недотримання правил відпуску фармацевтичної продукції і продаж заборонених рецептурних препаратів без рецепту;
- вільний продаж наркотичних лікарських засобів;
- продаж фармацевтичних товарів в інші країни без дотримання належних правил відпуску, що загрожує внутрішньому ринку і здоров'ю населення;
- порушення режимів зберігання і якості лікарських засобів при їх пересиланні;
- загострення конкурентної боротьби між «реальними» та «віртуальними» аптеками.

Зауважимо, що частина зазначених ризиків перебуває під контролем Державного комітету з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства охорони здоров'я на основі спільного Наказу від 06.06.2008 р.,

№ 69 / 307 «Про внесення змін до ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової, роздрібною торгівлі лікарськими засобами» [3]. Відповідно до цього наказу торгівля лікарськими засобами може здійснюватись лише через аптеки, їх структурні підрозділи та аптечні бази (склади), тобто тільки через установи, що відповідають ліцензійним умовам. Крім цього, нові ліцензійні умови містять заборону на транспортування лікарських засобів громадським транспортом, рейсовими автобусами міжміського сполучення, залізничним транспортом для пасажирських перевезень та поштою. Таким чином, досить популярний для багатьох інтернет-аптек спосіб доставки лікарських засобів за допомогою поштових пересилок потрапляє під заборону, і єдиним можливим шляхом доставки лікарських засобів, замовлених по телефону або через Інтернет, залишається лише кур'єрська доставка.

Таким чином, на сьогоднішній день вітчизняні інтернет-аптеки можуть працювати лише як філії «реальних» аптек задля розширення додаткових послуг, призначених не стільки для отримання прибутку, скільки для покращення доступності лікарських засобів для населення. Незважаючи на прискіпливий контроль за даним сегментом фармацевтичного ринку, все ж управління усіма зазначеними ризиками потребує об'єднання зусиль на усіх рівнях управління – з боку держави та з боку самих суб'єктів господарювання.

Окрім того слід зважати на те, що економічний стан будь-якої аптеки залежить від місця її розташування й асортименту продукції, що переважно реалізується в цьому закладі. Так, наприклад, аптечні пункти при спеціалізованих лікарнях, що налічують 3 працівників, 30 м кв. площі, дають за робочий день 30–50 тис. грн. виручки. У цей же час сільські або соціальні аптеки можуть мати 7–10 тис. виручки за місяць. Також він навів приклад, коли у великому місті дві аптеки розташовані на відстані 100 м одна від одної. В одній з них 1,5–2 млн грн. місячного товарообігу, в іншій — 200 тис. грн. [6]. Отже, на нашу думку, доцільно диференціювати розмір граничних роздрібних надбавок залежно від обсягу товарообігу, зокрема, аптекам з невеликим товарообігом можна встановити більший розмір націнок.

З огляду на значимість сфери торгівлі лікарськими засобами важливим аспектом у дослідженні та управлінні ризиками є питання якості лікарських

засобів. Ризики тут виникають як для суб'єктів господарювання, так і для споживачів продукції, що вимагає системного підходу до управління ними (табл. 3).

Таблиця 3. Сукупність ризиків у сфері якості фармацевтичної продукції в багаторівневій системі управління

Рівень управління ризиками	Властиві ризики
1	2
Національний рівень	<p>Соціальні:</p> <ul style="list-style-type: none"> • високий рівень смертності; • інвалідизація населення; • збільшення кількості хронічно хворих; • нераціональне використання бюджетних коштів; • нераціональне формування ринку лікарських засобів; • недостатній рівень фізичної та економічної доступності лікарських засобів <p>Фінансові:</p> <ul style="list-style-type: none"> • підвищення рівня соціальних виплат по інвалідності та смертності; • збільшення виплат за лікарняними листами; • неефективність витрат на медикаментозне забезпечення населення; • збільшення витрат на посилення контролю якості лікарських засобів. <p>Моральні:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування міжнародного іміджу держави як країни з неналежним рівнем якості медикаментозного забезпечення; • заборона або обмеження доступу вітчизняних виробників на міжнародний ринок.
Рівень торговельного підприємства	<p>Ризики:</p> <ul style="list-style-type: none"> • недостатньої економічної доступності ліків; • нераціонального вибору при закупівлі лікарських засобів; • відсутності у лікарів та населення необхідної інформації про лікарські засоби та їхнє застосування; • пов'язані з паралельним патентуванням та нелегальною імітацією; • появи субстандартних препаратів; • недотримання нормативних умов зберігання лікарських засобів; • продажу лікарських засобів без сертифікатів якості; • продажу незареєстрованих лікарських засобів; • продажу лікарських засобів з терміном придатності, що закінчився; • недостатній вибір оригінальних лікарських засобів; • здійснення діяльності особами, що не відповідають кваліфікаційним вимогам; • недотримання санітарних норм, правил та гігієнічних нормативів.

Продовження таблиці 3

1	2
Рівень споживача	<p>Ризики:</p> <ul style="list-style-type: none"> • нераціонального призначення лікарських засобів лікарями; • виникнення побічної реакції; • помилки лікаря або медичного персоналу; • збільшення виплат за лікарняними листами; • моральних збитків для хворого; • збільшення тривалості лікування; • збільшення вартості лікування для хворого, страхової компанії або лікувально-профілактичного закладу; <ul style="list-style-type: none"> • штрафних санкцій і судових розглядів для лікарських закладів; • збільшення ліжко-днів і середньої зайнятості ліжка на рік; • трудових витрат для роботодавця; • погіршення іміджу фірми-виробника або аптечної установи.

*складено автором з використанням [3]

Отже, чітке функціонування торговельних підприємств на фармацевтичному ринку залежить від: вироблення загальносистемних рішень; забезпечення сприятливих умов формування матеріальних та грошових потоків; застосування в особливих ситуаціях регулюючих інструментів, які можуть або попереджати виникаючі порушення, або в разі їх виникнення – сприяти якомога скорішому їх усуненню.

Не зважаючи на важливість застосування системного підходу до управління ризиками на фармацевтичному ринку та значну роль національного та мезорівнів в цьому процесі, все ж найвагомим в системі управління ризиками залишається саме торговельне підприємство та сформований ним механізм реалізації.

Для створення механізму управління ризиками у економічній діяльності підприємства торгівлі фармацевтичною продукцією в роботі розроблено схему процесів управління ризиками (рис.1). В межах запропонованої схеми варто зупинитись на блоці «Сукупність заходів із впливу на ризик», оскільки система таких заходів в межах окремого підприємства торгівлі фармацевтичною продукцією є досить розгалуженою. Усю сукупність заходів з впливу на ризик можна розподілити відповідно до окремих бізнес процесів підприємства: підвищення ефективності управління підприємством торгівлі фармацевтичною продукцією, організаційні заходи, управління фінансами підприємства, стабілізація положення торговельного підприємства на фармацевтичному

ринку та використання маркетингу й логістики, управління персоналом (табл. 4).

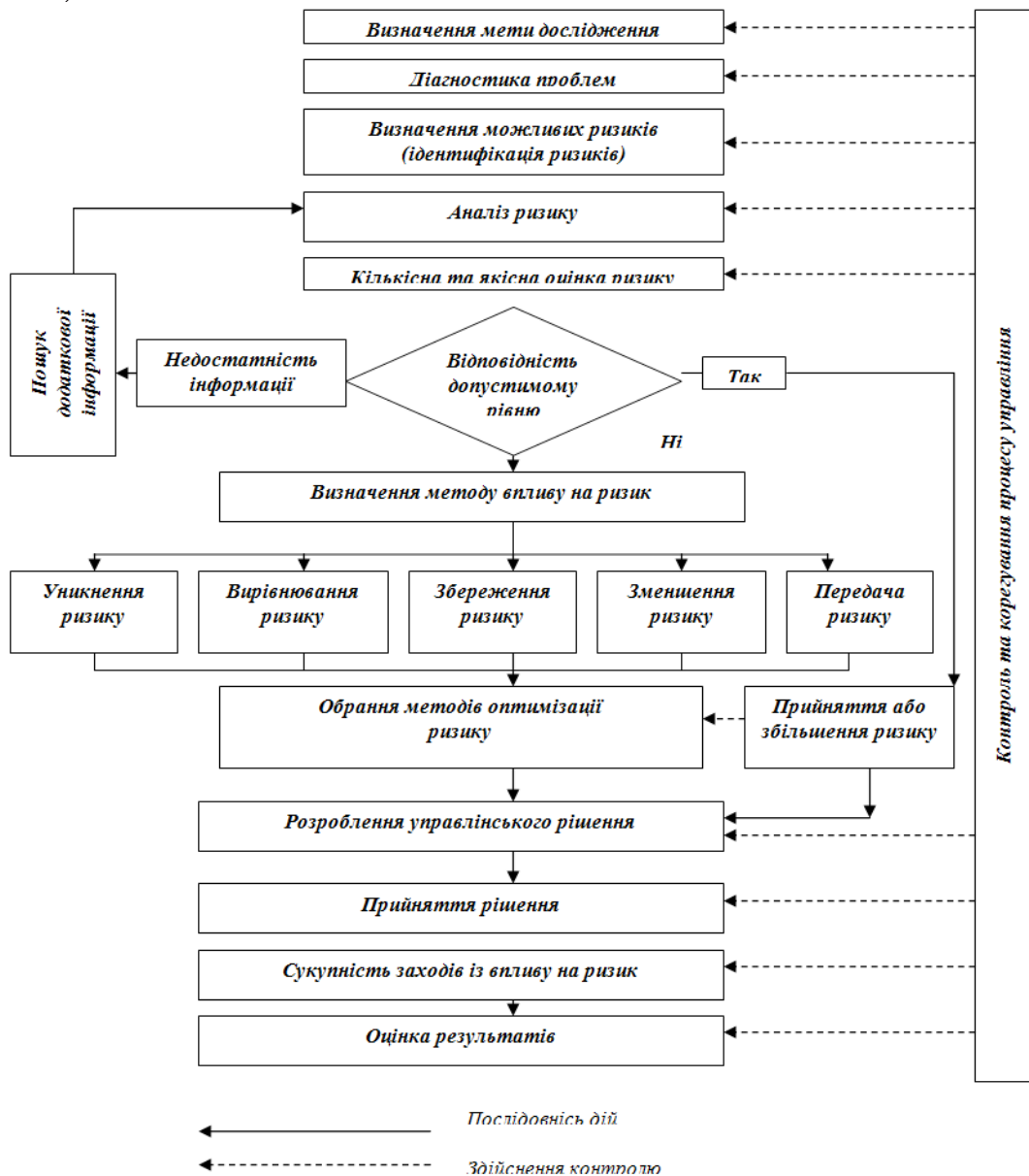

Рис. 1. Схема процесів управління ризиками торговельного підприємства

*Розроблено з використанням [4]

Як бачимо, поєднання усіх функцій системи управління ризиками дозволяє характеризувати систему управління ризиками із позицій процесного підходу, як низку послідовних управлінських дій, які характеризуються наступними основними етапами реалізації: визначення мети ризикованих подій (цілі ризику); діагностика проблеми; визначення можливих ризиків; аналіз ризику; визначення методів впливу на ризик; вибір оптимального методу впливу за умов оцінки порівняльної ефективності; розробка управлінського рішення; ухвалення рішення; безпосередній вплив на ризик; контроль і коригування результатів процесу управління.

Таблиця 4. Групи заходів впливу на ризик на рівні підприємства торгівлі фармацевтичною продукцією

Група заходів	Заходи впливу на ризик
Підвищення ефективності управління підприємством торгівлі фармацевтичною продукцією	Підвищення професіоналізму керівництва торговельного підприємства (зокрема в частині управління ризиками); стратегічне планування діяльності підприємства, розробка технології реалізації планів; відповідальність керівників вищої ланки за прийняті зобов'язання, наслідки успіхів або невдач, систему мотивації та ін.; прогнозування змін зовнішнього макро- та мікросередовища торговельного підприємства на засадах систематичного відстеження та аналізу; належний розподіл ресурсів на всіх рівнях управління; використання ефективної системи контролю та зворотнього зв'язку в організації; залучення зовнішніх консультантів при недостатній компетентності з питань ефективного управління, фінансового менеджменту, управлінського обліку, юридичного характеру.
Організаційні заходи	Забезпечення повної відповідності між стратегією та організаційною структурою торговельного підприємства; планування та виконання заходів управління змінами в межах підприємства; попереднє опрацювання передбачуваної ефективності внаслідок відкриття нових аптек чи структурних підрозділів, диверсифікації діяльності, розширення штату підприємств.
Управління фінансами підприємства	Обґрунтоване фінансове планування, розробка необхідних типів оперативних бюджетів (матеріального, закупівель, трудового, адміністративних витрат); систематичний аналіз загальних фінансово-економічних показників підприємства та платоспроможності; своєчасне встановлення причин неплатоспроможності підприємства; аналіз динаміки відносних фінансових показників на одного спеціаліста (середнього доходу; прибутку; витрат); прогнозування ризиків та прийняття заходів щодо їх профілактики й зниження.
Стабілізація положення торговельного підприємства на фармацевтичному ринку та використання маркетингу й логістики	Систематичний аналіз конкуренто спроможності підприємства; аналіз можливостей фармацевтичного підприємства чи аптеки щодо зміни технологій виробничо-комерційної діяльності; маркетинговий аналіз ринку, асортименту, цін, постачальників, потреби споживачів тощо; аналіз ефективності витрат на маркетингові, постачальницько-збутові, рекламно-інформаційні та інші заходи.
Управління персоналом	Встановлення відповідності керівників та співробітників кваліфікаційним вимогам до окремих посад; використання системи наставництва та системи управління знаннями; організація навчання співробітників та контроль його ефективності; використання адекватної результатам складності та відповідальності системи оплати праці; систематичний аналіз продуктивності праці співробітників підприємств та аптек; аналіз витрат на підготовку спеціалістів (навчання у ВНЗ, проведення або участь у тренінгах, семінарах, конференціях тощо) та їх ефективності; аналіз ефективності системи мотивації персоналу

Всі ці перераховані системні рішення в сукупності мають формувати зовнішнє середовище стійкого та безпечного функціонування торговельних підприємств на ринку фармацевтичної продукції.

Висновки. Отже, механізм управління економічними ризиками підприємства будь якого виду економічної діяльності не можна розглядати виключно на макрорівні, адже питання досягнення стабільності функціонування підприємств вирішуються на рівні національної економіки загалом. При цьому особливої ваги набуває проблема взаємодії та координації діяльності усіх цих рівнів управління. Підприємства торгівлі фармацевтичною продукцією є одночасно підсистемою вищого рівня – національної економіки, регіональної економічної системи та фармацевтичного ринку, з одного боку, та одночасно виступає вищим ієрархічним рівнем для підсистем функціонування самого підприємства. З огляду на це, лише взаємодія і координація зусиль відповідно до повноважень усіх ієрархічних рівнів дозволять досягти успіху та поставлених перед системою завдань щодо забезпечення економічної безпеки та стійкості розвитку окремого підприємства.

І, наостанок, додамо, що до основних напрямків управління ризиками підприємств торгівлі на фармацевтичному ринку України, які вимагають державного регулювання віднесено посилення конкурентоспроможності фармацевтичної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринку; удосконалення системи державного регулювання функціонування фармацевтичного ринку; зростання рівня конкуренції та транспарентності фармацевтичного ринку; регулювання ціноутворення та контроль за якістю продукції на фармацевтичному ринку. На мезоекономічному рівні до основних завдань управління економічними ризиками в сфері торгівлі на фармацевтичному ринку слід віднести розвиток інфраструктури фармацевтичного ринку в регіоні; підвищення територіальної доступності аптечних послуг; ефективна діяльність регулюючих органів на ринку фармацевтичної продукції; стійкий розвиток фармацевтичного ринку регіону.

На рівні окремого підприємства торгівлі фармацевтичною продукцією слід звернути увагу на вирішення наступних завдань в управлінні такими ризиками як організація системи ризик-менеджменту на рівні підприємства; дотримання ліквідності, забезпечення стабільного та мак-

симально ефективного функціонування фармацевтичного підприємства та розвитку його потенціалу; забезпечення належного рівня конкурентоспроможності підприємства; реалізація принципів соціальної відповідальності фармацевтичних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України “Про внесення змін до деяких законів України у сфері охорони здоров’я щодо посилення контролю за обігом лікарських засобів, харчових продуктів для спеціального дієтичного споживання, функціональних харчових продуктів та дієтичних добавок” № 4196-VI - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4196-17>
2. Наказ Державного комітету з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства охорони здоров’я від 06.06.2008 р., № 69 / 307 «Про внесення змін до ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової, роздрібною торгівлі лікарськими засобами» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.drugmed.gov.ua>
3. Мнушко З.М. Типологічне групування ризикових ситуацій в системі товаропросування фармацевтичних фірм та аптек / Мнушко З.М., Євтушенко О.М. // Пріоритети організаційно-економічної науки та освіти у розвитку вітчизняної фармації: Матеріали наук.-практ. конф.(3-4 березня 2005р., м.Харків). —Х.: Вид-во НФаУ, 2005.—192с.
4. Подольчак Н.Ю. Оцінка ефективності систем менеджменту підприємств за допомогою кластерного аналізу (на прикладі підприємств легкої промисловості України) / Н.Ю. Подольчак // Наукові записки. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». – 2006. – Том 56. – С. 94-99.
5. Регулирование фармацевтического сектора в Европе: ради эффективности, качества и равенства / Под ред. Моссиалос Э., Мразек М., Уолли Т.; Всемирная организация здравоохранения. - Open University Press, 2004. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.who.dk/observatory/Publications/20040527_2
6. Роздрібні націнки на лікарські засоби: чи потрібно нове регулювання? - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/128814>
7. Хоменко В.М. . Проблеми формування регуляторної політики у фармацевтичній галузі / В.М. Хоменко // Вісник фармації. – 2007. – №2. – С. 45–48.
8. Direct to Consumer Advertising (DTCA) of Prescription Medicines and the Quality Use of Medicines (QUM) / Pharmaceutical Health and Rational use of Medicines (PHARM) Committee. – 2004. – 19 p. – Режим доступу: health.gov.au/internet/main...nsf...File/dtca.pdf